

sit catholica. Ipsa vero petente auxilium ab aliis principibus, illud præstare poterunt, ut per se constat. Si autem Pontifex (quod sæpius fecisse, exemplis ostensum est in lib. 3) aliis regibus potestatem tribuat invadendi tale regnum, tunc juste fieri potest, quia neque deest justa causa, nec potestas.

20. *Ex doctrina tradita convincitur error in juramento inclusus.* — Ex hac ergo vera et certa doctrina, manifeste convincimus tertiam partem juramenti ex variis capitibus excessum potestatis, injustitiam contra bonos mores, et errorem contra veram et Catholicam doctrinam continere. Primum probo, nam qua auctoritate cogit rex suos subditos ad jurandum, ut hæreticam propositionem, quam Ecclesia Catholica hactenus non damnavit? Si enim rex dicat esse damnatam in Concilio Constantiensi, imprimis non potest constanter hoc dicere, cum auctoritatem Conciliorum, præsertim modernorum, pro nihilo habeat. Deinde ubi legit in Concilio Constantiensi particulam illam: *Principes per Papam excommunicati vel deprivati? Aut illam: Per suos subditos, vel alios quoscumque?* Cum ergo hæ particulæ additæ illi propositioni reddant illam et sententiam ejus longe diversam, fallaci et illusoria illatione talis propositio Concilio tribuitur. Quod si non Concilii auctoritate, sed sua rex damnat propositionem illam, excedit proculdubio, et abutitur potestate quam non habet. Et præterea mirabile est quod sæpe contemnat Papæ potestatem ad definiendas res fidei, et ipse illam sibi audeat arrogare, nam licet verbis non dicat, facto profitetur. In quo etiam parum sibi constat. Nam alibi gloriatur in eadem Apologia, se non eudere novos fidei articulos more Pontificum. Denique cum ipse nihil putet esse de fide, nisi quod in Scriptura continetur, oportet ut nobis ostendat in Scriptura ubi sit illa propositio ut hæretica damnata, vel contraria divinitus revalata, ut illa pro hæretica habenda sit. Certe licet Paulus dixerit: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, nunquam addidit: Etiam potestatibus excommunicatis vel deprivatis a Papa omnes subditi sint; neque unum ex alio colligi potest, cum sint longe diversa, ne dicam veluti opposita, nam rex deprivatus jam non est sublimior potestas. Atque hinc ulterius concludo, professionem illius juramenti quoad hanc partem esse quamdam confessionem regis auctoritatis et potestatis, tum ad damnandas propositiones ut hæreticas ad libitum suum, tum ad proponendum fidelibus authentice,

quid credere de fide debeant, vel tanquam hæreticum protestari; quod ex parte regis est excessus, et usurpatio potestatis spiritualis, et ex parte profitentium tale juramentum est quædam virtualis professio falsæ fidei.

21. *Hoc ipsum ex verbis juramenti convincitur.* — Altera ratio. — Præterea ex ipsis verbis apertissime constat, regem in hoc juramento non solum obedientiam civilem, seu juramentum ejus exigere. Nam sub juramento detestari propositionem aliquam ut hæreticam, plane excedit obedientiam civilem, quæ est longe inferioris ordinis a christiana fide. Maxime quando tale præceptum novum est in Ecclesia, ita ut rex, non solum cogat Christianum subditum ad detestandam propositionem alias damnatam ab Ecclesia (quod interdum potest facere catholicus rex, modum debitum servando), sed etiam cogat ad detestandam propositionem quam ipse denuo sua auctoritate condemnat, ut nunc rex facit. Unde satis etiam probatum relinquitur, injustum esse hoc juramentum ex parte regis, quia multis modis excedit potestatem suam, et ita est violenta coactio, et alienæ jurisdictionis usurpatio. Ex parte vero fidelium etiam est injustum illud acceptare, vel generali ratione, quia vel jurarent rem illicitam, vel mendacium; nam si credant esse hæreticam propositionem illam propter solum regis auctoritatem, vel propter hoc solum damnabile est, multoque magis, quia propositio illa, quæ sic damnatur, verissima est, et ex veris principiis fidei certa, ut in lib. 3 probatum est. Si autem abjurent exterius talem propositionem, quam mente non credunt esse hæreticam, manifestum perjurium committunt, ut per se notum est. Et ultra hoc continet talis professio specialem et propriam injuriam contra Pontificem, cujus potestatem et obedientiam propter timorem humanum abnegant.

22. *Duplex error inclusus in tertia parte juramenti.* — Tandem facile intelligitur ex his, partem hanc juramenti doctrinam etiam erroneam involvere. Unus error est, in Pontifice non esse potestatem ad deponendum regem hæreticum vel schismaticum, et regnum suum ad idem schisma vel eandem hæresim pertrahentem, vel pervertentem. Hujus enim erroris professio præcipue, magisque directe per illa verba fit, quam per alia, ut cuilibet legenti statim patebit, et in superioribus multipliciter est probatum. Alter error minus quidem verbis expressus, in ipsa vero sententia latens, et virtute contentus, est, in his quæ ad

fidei doctrinam et detestationem hæresum pertinent, posse temporalem regem fidem etiam juratam a suis subditis exigere. Imo etiam in hoc esse præferendam sententiam regis sententiæ Pontificis. Quæ sane virtualis quædam professio est primatus regis temporalis in spiritualibus, seu ecclesiasticis; nihil enim majus est in Petri primatu, nec magis ad conservationem Ecclesiæ, ejusque unionem necessarium, quam in proponendis rebus fidei, et hæresibus damnandis suprema auctoritas, quam in illis verbis sibi rex Angliæ arrogat; ergo professio talis juramenti est manifesta schismatis et erroris professio; tenentur ergo veri Catholici in conscientia illud respuere.

CAPUT V.

DE ULTIMA PARTE JURAMENTI, ET ERRORIBUS IN EA CONTENTIS.

1. *In ultima parte juramenti errores supra positi repetuntur et exaggerantur.* — In ultima juramenti parte fere iidem errores repetuntur, et ideo vix aliquid addendum circa illam superest; quia vero partim declarantur et exaggerantur magis, partim etiam pravitas juramenti augetur, singula breviter notanda et ita exponenda sunt, ut ab omnibus facile intelligantur. Primo ergo iterum abjuratur Pontificis auctoritas et potestas his verbis: *Et alle-rius credo, et in conscientia mea resolvo, quod nec Papa, nec alius quicumque potestatem habet me ab hoc juramento, aut aliqua ejus parte absolvendi.* In his verbis affirmatur aperte hæc propositio: *Papa non potest subditos regis temporalis a juramento fidelitatis absolvere.* Quia quod de hoc juramento affirmatur, non est propter peculiarem ejus rationem, nec propter dignitatem quæ in rege Angliæ major sit quam in aliis temporalibus regibus, ut est per se notum, et rex in sua Præfatione aperte profitetur. Cum autem dicitur: *Papa non potest, etc.*, intelligitur simpliciter, id est, nullo modo, nulla ex causa, in nullo casu; hoc enim significant illa verba secundum planum ac communem sensum et intellectum eorum, quomodo vult ipse rex paulo inferius verba hujus juramenti accipi. Præterquam quod ex fine juramenti, et ex prima ejus parte satis clarum est hanc esse regis mentem.

2. *Potest Pontifex subditos hæretici a juramento fidelitatis absolvere.* — Sic autem propositio illa hæretica est, quia est contra potes-

tatem ligandi et solvendi datam Petro, prout illam semper intellexit et exercuit Catholica Ecclesia. Sic enim subditi hæretici eujuscumque, eo ipso quod per sententiam legitimam publice denunciatur hæreticus, a juramento fidelitatis absolvuntur ex decreto Gregorii IX, in cap. ult. de Hæreticis, illiusque poenæ et potestatem et justissimam rationem explicat D. Thom. 2. 2, q. 12, art. 2. Simili modo absolvitur quis a vinculo juramenti fidelitatis præstiti domino, qui publice excommunicatus ac denunciatus est, per Urbanum II, in cap. ult., 15, q. 6; et Gregorium VII, cum Romana Synodo, in cap. *Nos Sanctorum*, ibidem. Ubi non omnino et simpliciter vinculum juramenti tollitur, sed quasi suspenditur pro eo tempore, pro quo excommunicatus in censura contumax perseverat. Quod secus est quando rex vel princeps propter hæresim vel alia crimina deponitur, et privatur regni dominio, tunc omnino tollitur et quasi irritatur ejus materia subtracta. Atque hoc modo Innocentius IV, cum Concilio Lugdunensi, absolvit a juramento fidelitatis vasallos omnes imperatoris Friderici, et alia exempla supra posita sunt¹, quibus antiquus et universalis sensus Ecclesiæ ostenditur, qui est optimus Scripturæ interpres. Nam, si de consuetudine humana dicunt omnia jura, esse optimam legum humanarum interpretem, cur legis a Christo latæ, et potestatis ligandi et solvendi, ab eodem, Petro tributæ, non erit optima interpres universalis et antiquissima Ecclesiæ consuetudo et talis potestatis usus? Quam potestatem iidem Pontifices, qui illa usi sunt, summa auctoritate et doctrina defenderunt. Præsertim Gregorius VII, lib. 8 Registri, epist. 22; et Innocentius III, in epist. ad Ducem Caringæ, in cap. *Venerabilem*, de Elect.; et Bonifacius VIII, in Extravag. *Unam Sanctam*, de Majorit. et obedientia.

3. Quod si rex, propositionem hanc in Scriptura fundatam, Pontificum et Conciliorum auctoritate declaratam, et communi hactenus consensu receptam non credit, quo jure, quave auctoritate cogere vult omnes subditos suos ad contrariam falsitatem credendam, et ore affirmandam, et juramento firmandam? aut quomodo possunt ipsi in conscientia resolvere, ut in juramento dicitur, ad id credendum et jurandum, sine alia ratione vel motivo, nisi credant majorem auctoritatem habere solum regem cum suis ministris ad suum errorem con-

¹ Lib. 3, cap. 23.

firmandum, ejusque fidem exigendam, quam habuerit Romana et universalis Ecclesia cum Pontificibus Summis tam constanti traditione et consensu id tradentibus? Quod si hoc rex intendit, et ad hanc fidem suos obligat, fateatur necesse est, in hoc juramento non pro temporali tantum jurisdictione, sed pro primatu spirituali pugnare.

4. *Eadem veritas alia ratione confirmatur.* — Quod alio etiam modo evidenter declaro. Nam contrarationem naturalem est dicere, non posse quempiam absolvi a promissione juramento confirmata per materiæ mutationem, illam auferendo et quasi irritando. Nam, licet quis juramento promiserit reddere depositum, si alter cedat juri suo, depositarius juramento absolvetur. Unde si talis mutatio per superiorem potestatem fiat, æque tolletur fidelitatis obligatio. Quod etiam Triphon. J. C. agnovit in l. *Bona fide*, ff. *Deposit.*, dicens, si quis accepit depositum sub fide reddendi illud domino, et dominus postea a prætore damnatus sit, ejusque bona fuerint publicata, liberari depositarium a fide reddendi depositum eidem domino, et in publicum illud deferri debere. Quia, ut infra dicit, *ratio justitiæ postulat ut fidelitas servanda in contractu non sit spectanda ex solo respectu inter contrahentes, sed etiam respectu aliarum personarum, ad quas id, quod geritur, pertinet.* Quod maxime verum est, ubi auctoritas superioris et publicum bonum intervenit. Neque dubitavit, ut opinor, rex similem potestatem in regno suo exercere, subditum, verbi gratia, in crimine læsæ majestatis inventum, bonis privando, et consequenter actiones omnes, seu promissiones omnes illi factas, vel in se aut fiscum suum transferendo, vel certe omnino eas simpliciter irritando, seu debitoribus condonando, vel remittendo, ex quo necessario sequitur ut, licet essent juramento confirmatæ, debitores a juramento absoluti maneat. Ergo negari non potest quin hic modus absolvendi a juramento honestus et validus esse possit, si in absolvente sit potestas, vel de materia juramenti, vel de jure creditoris seu domini aut promissarii disponendi. Ergo vel potestas absolvendi vasallos a juramento facto regi hæretico, vel pernicioso subditis christianis, injustissime et contra omnem rationem negatur Summo Pontifici; vel non ex alio fundamento negatur, nisi quia non creditur habere potestatem ad coercendos et puniendos reges temporales. Et ita hæc pars ad superiores revocatur, et aperte continet professionem erroris contra primatum

Pontificis, et assertionem hæreticam de primatu regis, ejusque absoluta exemptione ab obedientia Pontificis, maxime quoad vim coactivam per temporales pœnas.

5. *Juramentum hoc ex se non obligare.* — Denique non omitam advertere (quia rex non generatim de juramento, sed de hoc juramento loquitur), in vero et catholico sensu, menti tamen regis contrario, dici potuisse, neminem posse ab illo juramento jurantem absolvere, quia, videlicet, nemo absolvi potest proprie, qui ligatus non est; illud autem juramentum non ligat jurantem, quia non potest juramentum esse vinculum iniquitatis, quale illud esset, et ideo nemo potest ab illo solvi. Nihilominus tamen potest declarari absolutus, seu non ligatus, quod speciali auctoritate potest facere Pontifex, satsque id fecit, quando declaravit juramentum esse illicitum, et æternæ salutis contrarium. Inde enim non solum sequitur non esse præstandum, sed etiam si factum sit, non esse observandum. Unde fit etiam, ut in alio sensu possit Pontifex ab illo juramento jam facto absolvere, id est, a peccato in talis juramenti exhibitione commisso, dummodo digna illius pœnitentia tanquam necessaria dispositio præcedat.

6. *Jurandi hæc forma regi supremam potestatem spiritualem tribuit.* — Secundo, in eadem parte fit confessio supremæ potestatis regis in spiritualibus, ejusque exemptionis a Summo Pontifice, his verbis: *Quod juramentum agnosco recta ac plena auctoritate esse mihi legitime ministratum.* Et postea his verbis juramentum confirmatur: *Hæcque omnia plane et sincere agnosco et juro.* Quod enim illa confessio in verbis illis contineatur, constat primo ex illis particulis, *plena auctoritate*; quamvis enim ex industria vox *suprema* vitata sit, ne forte simpliciores deterreret, nihilominus vox *plena* ex mente regis, satis ex toto discursu intellecta, pro æquipollenti posita est; non enim dicitur esse ex plena auctoritate illud juramentum, nisi quia nulla est inter homines potestas quæ illud impedire, prohibere aut auferre valeat; hæc autem est suprema potestas. Deinde cum juramentum ipsum sit expresse contra Papæ potestatem, cum additur plena potestate legitime ministratum, evidenter significatur, potestatem regiam, juramentum ministrantem, esse vel superiorem potestate Papæ, vel illi æquivalentem. Quod ergo rex in aliis locis expresse profitetur, hic tecte et in ipso usu potestatis usurpatæ involvit. Unde qui tali juramento consentit, plane jurat,

actum usurpatæ potestatis, esse actum legitimæ potestatis, quod est apertum perjurium, et confessioni catholicæ fidei contrarium. Ac denique ex his etiam verbis convincitur rex, non exigere in hoc juramento solam obedientiam civilem, cum recognitionem et confessionem plenariæ potestatis suæ ad decernendum contra potestatem Papæ expostulet.

7. *In ultimis juramenti verbis iteratur professio omnium errorum præcedentium.* — *Ex alio capite ostenditur ibi perjurium committi.* — Tertio, in ultimis verbis novum juramentum additur hujus tenoris: *Hancque recognitionem et agnitionem facio cordialiter, voluntarie et vere, in vera fide Christiani veri, sic me Deus adjuvet.* Quæ est nova confirmatio et repetitio omnium præcedentium errorum, et confessionis, non solum externæ, sed etiam internæ eorum, ut jurans vel ab interna infidelitate, vel a perjurio excusari non possit. Et præterea expendo particulam illam *voluntarie*, quæ apertum mendacium involvit, quod sufficit ut sine perjurio jurari a Catholicis non possit. Nam est evidens, ipsos non voluntarios, sed coactos minis et terroribus juramentum præstare. Quia, ut ipsemet rex paulo antea dixerat eos, *si tali juramento renuntient, in discrimen amissionis vitæ, et fortunarum miserere compingi et contrudi*¹, quomodo ergo vere jurare possunt se voluntarie tale juramentum præstare? Illud enim *voluntarie* ibi non significat quæcumque voluntatem, sed illam, quæ metu gravi et potenti violentia humana coacta non est, quamque jurans haberet, etiam si non cogeretur; sciunt autem Catholici se non habere talem voluntatem, et rex ipse hoc non ignorat; ergo ex hoc etiam capite juramentum iniquum est, quod perjurium in hoc involvit et exigit.

CAPUT VI.

RATIONES, QUIBUS JURAMENTUM DEFENDITUR,
EXPENDUNTUR.

1. Hactenus *partite et minutatim*, ut, optare se eisdem verbis rex declaravit, juramentum refutavimus, ejusque deformitates ostendimus; nunc, ne contra inauditam partem, quæ regis etiam est querimonia, sententiam dicere videamur, necessarium duximus, quidquid in defensionem juramenti vel rex indicat, vel nos cogitare potuimus, in examen ad-

¹ In Apol., pag. 5.

ducere, ut inde evidentiùs constet augeri potius inde juramenti damnationem, quam defendi vel excusari.

2. *Regis fundamenta.* — Primo ergo objici nobis potest auctoritas regia, quæ verbis expressis, ac sæpius repetitis, nihil aliud quam obedientiam civilem, ejusque professionem a subditis suis per juramentum illud exigere voluisse affirmat. Ita repetit sæpe tam in Apologia quam in Præfatione. Nam in pag. 4 se inquit satis ostendisse, nihil ultra per juramentum desiderasse, quam ut de subditorum fide et constantia securus fieret, *quam propter conscientiam, ait, mihi præstare tenebantur*¹. In Præfatione sæpius et apertius non solum id affirmat, sed etiam probat hoc fere modo: Cum Parlamentum inferioris domus clausulam inseruisset juramento, *qua Pontifici excommunicandi mei potestas adimebatur, illam protinus deleri volui*; ergo hinc licet colligere, *quanta sollicitudine cavebam, ne quicquam hoc jurejurando contineretur, præter fidelitatis illius, civilisque et temporalis obedientiæ professionem, quam ipsa natura omnibus sub regno nascentibus præscribit.* Probatio hujus illationis talis ex eodem loco colligitur, quia, sublata a juramento abjuracione potestatis Pontificis ad regem excommunicandum, nihil in eo relinquebatur præter civilem obedientiam et fidelitatem. Nam si quid argui potest, maxime, *quod abdicandorum regum jus Pontifici denegatur et abjuratur; at hoc justissimum est, nec excedit civilem fidelitatem; ergo.* Probatur minor primo, quia tale jus *nullo legitimo modo Pontifici est acquisitum, sed per Paparum injustam usurpationem et violentiam sæcularem vendicatum*, quod in Præfatione sæpe repetit, et præsertim pag. 22 ait, probandum in Apologia sumpsisse, illam usurpationem Pontificum cum Scripturis, Conciliis et Patribus repugnare. Secundo, quia talis abdicatio seu depositio regum, *excommunicationis, quæ spiritualis censura est, fines longe lateque excedit*; non potest ergo excommunicatio Pontificis justam ac legitimam causam subditis ministrare, ut quicquam in regem vel ejus imperium moliantur. Hæc fere rex in illo loco.

3. *Tria consecutaria inde deducta.* — Et ex hoc fundamento tacite infert, tum ibi, tum in aliis locis, non posse subditos absolvi per Pontificem ab obedientia civili debita regi, quia non potest Pontifex deponere regem a gradu et do-

¹ Pag. 11, 12, 13 et 14.